

Nr 531

Av herr **Hammarberg m. fl.**, *angående det statliga stödet till vuxenutbildningen.*

(Lika lydande med motion nr 466 i Första kammaren)

I statsverkspropositionen för 1969, åttonde huvudtiteln, föreslås att det statliga stödet till vuxenutbildningen uppräknas med 44,5 milj. kronor till totalt 237,2 milj. kronor. Anslagsökningen fördelar sig med 3,4 milj. kronor till utbildning via radio och TV (TRU), 2,2 milj. kronor till statliga skolor för vuxna, 31,2 milj. kronor till kommunala skolor för vuxna samt 10,4 milj. kronor till folkhögskolor. För studiecirkelverksamheten föreslås inte någon höjning av de nu utgående bidragen. Förslagsanslaget till denna verksamhet beräknas minska med 3 miljoner kronor. Det statliga stödet till studieförbund föreslås dock höjt med 300 000 kronor av vilket belopp 100 000 kronor skall utgå till kvalitetsfrämjande åtgärder inom studiecirkelverksamheten bland handikappade.

I proposition nr 85/1967 angående vissa åtgärder inom vuxenutbildningens område m. m. utvecklade dåvarande chefen för ecklesiastikdepartementet regeringens syn på folkbildningsarbetets roll och uppgifter i vuxenutbildningen. Det vore, framhöll han, att se för snävt på vuxenutbildningsfrågorna att begränsa åtgärderna till att gälla enbart utbildning enligt skolans eller universitetens kursplaner:

Utbildningspolitiken har som ett av sina viktigaste mål att möjliggöra för allt fler att aktivt ta del i kulturlivet och att därmed göra livet rikare för den enskilde. Den kulturella orienteringen har därför förstärkts inom skolväsendet. I skolreformerna har också kraftigt markerats behovet inom skolan av fostran till självständigt ställningstagande i samhällsfrågor.

Till det fria och frivilliga folkbildningsarbetet har hundrausentals vuxna sökt sig i syfte att tillfredsställa sina studieintressen. Den organisationsform, genom vilken folkbildningsverksamheten nått ut till de stora medborgargrupperna, är studiecirkelarna. Variationsrikedomen i ämnesvalet inom studiecirkelverksamheten sammanhänger bland annat med den nära anknytning till folkrörelserna som är kännetecknande för den svenska folkbildningen. Den har tillgodosett önskemål om komplettering av bristfälliga skolkunskaper i elementära ämnen men också andra önskemål — att få vidgade kunskaper för verksamhet inom organisationslivet, att vinna ökad förståelse för olika kulturyttringar eller att fördjupa sig inom det egna yrkesområdet.

Med en stigande utbildningsstandard kan verksamheten i framtiden inriktas på nya fält. Även under sådana förhållanden bör man emellertid enligt min mening alltjämt räkna med att studieförbunden och folkhögskolorna skall kunna tillgodose vuxnas utbildningsönskemål.

Departementschefen framhöll också på annan plats i samma proposition att det är angeläget att skillnaderna i statsbidragsgivningen inom vuxenutbildningen utjämnas:

Studiecirkelverksamhetens arbetsmöjligheter bör förbättras för att folkbildningen skall kunna fylla de uppgifter som jag räknat med skall ankomma på denna del av utbildningsverksamheten.

Det är i dag lätt att konstatera att den statliga bidragsgivningen på vuxenutbildningsområdet inte åstadkommit någon utjämning av skillnaderna mellan de ekonomiska villkoren för statlig och kommunal vuxenutbildning å ena sidan och studieförbundens verksamhet å den andra. Dessa skillnader har tvärtom kommit att framstå som större och mera allvarliga än tidigare genom den kraftiga stimulans för kommunal vuxenutbildning som de nya statsbidragsbestämmelserna för denna verksamhet inneburit. Även om man tar hänsyn till att kommunerna ger betydande bidrag till studieförbundens lokala aktiviteter är det helt uppenbart att det samlade ekonomiska stödet till denna verksamhet är avsevärt mindre än till andra former av statsunderstödd vuxenutbildning. Så kan man exempelvis konstatera att all samhällelig bidragsgivning — statlig och kommunal — till ABF:s lokala verksamhet uppgår till ett belopp som per statsbidragsgrundande studiecirkeltimme räknat är betydligt mindre än det lägsta timarvodet som kan utbetalas till lärare i kommunal vuxenutbildning. Det bör då påpekas att dessa bidrag till ABF avser *all* lokal verksamhet, alltså både studiecirkelverksamhet med kostnader för cirkelledararvoden, studiemateriel, lokalhyror och administration och en rad andra aktiviteter som studieförbunden bedriver — föreläsningar, internatkurser, konstutställningar, litteraturaftnar, konserter och andra utåtriktade kulturarrangemang. Följden av denna bidragsgivning blir att eleverna i den kommunala vuxenutbildningen erhåller sin undervisning gratis medan deltagarna i studieförbundens cirklar måste betala kännbara avgifter.

Till detta kommer att en utbyggnad av den kommunala vuxenundervisningen medför en ökad konkurrens om lämpliga och villiga lärare/cirkelledare. Med nuvarande ekonomiska förutsättningar kan studieförbunden inte erbjuda arvoden som står i paritet med de ersättningar lärarna i den kommunala vuxenutbildningen erhåller. Det har därför blivit allt svårare att bibehålla och vidareutveckla kvaliteten i studiecirkelarnas arbete.

De ovan refererade bristerna i den statliga bidragsgivningen på vuxenutbildningsområdet framstår som särskilt allvarliga om man samtidigt tar hänsyn till att den kommunala vuxenutbildningen i stort sett endast kan utnyttjas av sådana vuxna vilkas behov och intressen i fråga om utbildning och kulturaktiviteter redan är förhållandevis väl tillgodosedda. Det finns vid det här laget flera undersökningar som visar att vuxna som söker sig till vuxenutbildning i skolmässiga, institutionella former är relativt unga.

De har vidare förhållandevis god ungdomsutbildning, representerar i större utsträckning tjänstemannayrken än kroppsarbetaryrken, har jämförelsevis hygglig lön och bor i större städer och tätorter.

En undersökning utförd på uppdrag av Stockholms stads gymnasieplaneringskommitté är i detta sammanhang av speciellt intresse. Undersökningen som gjorts bland elever i yrkesskolor samt i förgymnasiala och gymnasiala skolor för vuxna redovisade en genomsnittsålder av 28 år — något lägre för män och något högre för kvinnor. 80 % av den undersökta gruppen var yngre än 35 år, 14 % var 40 år och däröver och 3,5 % 50 år och däröver. Undersökningen visar vidare att 73 % hade utbildning utöver den obligatoriska skolan. Andelen elever med endast sexårig eller sjuårig obligatorisk skola bakom sig uppgick till 7 %. Dessa uppgifter blir särskilt intressanta och belysande om de jämförs med resultaten av en undersökning som utförts inom ABF. Denna visar att 44,7 % av deltagarna i ABF:s studiecirkel var i åldern 40 år och däröver och att 11,3 % var äldre än 54 år. Antalet deltagare med enbart folkskola eller grundskola uppgick till 73 %.

Av de ovan refererade undersökningarna kan man alltså dra den slutsatsen att de redan gynnade i samhället, de unga, relativt välutbildade och välavlönade, kan fortsätta sina studier helt på samhällets bekostnad, medan de sämre lottade, äldre med bristfällig skolutbildning, låg lön och ofta också tungt och obekvämt arbete, själva måste betala kännbara avgifter för sin utbildning.

Dessa förhållanden överensstämmer inte med de krav på rättvisa och jämlikhet som enligt vår mening måste vara vägledande för reformarbetet på vuxenutbildningsområdet. Det betyder inte att vi ifrågasätter den samhälleliga satsningen på kommunal vuxenutbildning. Denna fyller redan nu en betydelsefull uppgift i det samlade utbudet av vuxenutbildning, och den kommer utan tvivel att göra det också i framtiden. Det är emellertid uppenbart att insatser på den kommunala vuxenutbildningen — även sedan denna blivit fullt utbyggd — inte räcker till för en utbildningspolitik vars främsta uppgift är att medverka till ökad jämlikhet på vuxenutbildningens och kulturlivets område. Framför allt måste kommunernas vuxenundervisning kompletteras med den verksamhet studieförbunden kan erbjuda för sådana vuxna som bor i glesbygder och på mindre tätorter och för sådana som på grund av studieovana, obekvämt arbetstid eller andra orsaker inte kan utnyttja de möjligheter den kommunala vuxenutbildningen kan ge. Till de ytterligare åtgärder som en sådan politik kräver hör en utbyggd statlig bidragsgivning till folkbildningsorganisationernas studiecirkelverksamhet. Studieförbunden har nämligen visat sig äga speciella förutsättningar att nå ut till och aktivera just sådana grupper av vuxna som av olika skäl — geografiska, sociala och psykologiska — inte kan eller önskar delta i institutionella former av vuxenutbildning. Det är enligt vår mening

angeläget att samhället som ett led i sina insatser på detta område tar vara på de resurser i form av erfarenheter, en väl utbyggd organisation och effektiva kontaktvägar, som finns inom studieförbunden och att det görs på ett sådant sätt att deltagarna i studieförbundens verksamhet kan bedriva sina studier på i princip samma ekonomiska villkor som eleverna i kommunal vuxenutbildning. Vi föreslår därför att riksdagen i skrivelse till regeringen hemställer om en revidering av de statliga bidragsvillkoren för studiecirkelverksamheten i syfte att skapa likställighet i de ekonomiska villkoren mellan dem som deltar i institutionaliserade former av undervisning och de grupper som väljer att delta i de studier folkbildningsorganisationerna erbjuder samt att förslag härom framlägges i 1970 års statsverksproposition.

Som ovan nämnts har utbildningsministern i årets statsverksproposition föreslagit en ökning av det statliga stödet till studieförbund med totalt 300 000 kronor. Av beloppet skall 200 000 kronor utgå som bidrag till studieförbundens organisationskostnader och 100 000 kronor till kvalitetsfrämjande åtgärder inom studiecirkelverksamheten bland handikappade. Den föreslagna höjningen överensstämmer med skolöverstyrelsens petitaäskanden men ligger avsevärt under de anslagsbehov som redovisats av studieförbunden själva. Bl. a. har ABF i en framställning till utbildningsdepartementet påvisat att bidragets reella värde försämrats avsevärt under senare år. ABF framhåller att bidraget med hänsyn tagen till studieverksamhetens expansion och förändringarna i penningvärdet borde uppräknas till drygt 10 milj. kronor mot för verksamhetsåret 1969/70 föreslagna 6,9 milj. kronor.

Det statliga stödet till studieförbundens centrala verksamhet har tillkommit för att förstärka studieförbundens organisatoriska resurser, främja kvaliteten i verksamheten och skapa förutsättningar för folkbildningsarbetets utveckling och förnyelse. Med den urholkning av realvärdet som detta bidrag utsatts för är det uppenbart att studieförbundens möjligheter i dessa avseenden blivit starkt beskurna. Det är därför enligt vår mening angeläget att bidraget uppräknas till en nivå som bättre än nu överensstämmer med det ursprungliga reella värdet och med verksamhetens omfattning. Vi vill därför förorda att regeringen i samband med den av oss föreslagna revideringen av bidragsvillkoren för studiecirkelverksamheten också framlägger förslag om en väsentlig förstärkning av bidraget till studieförbund.

Ytterligare en av folkbildningsarbetets verksamhetsgrenar är enligt vår bedömning i stort och omedelbart behov av förstärkt statligt stöd. Bidraget till föreläsningsverksamhet fastställdes av 1963 års riksdag till 1 700 000 kronor. I årets statsverksproposition föreslås att bidraget skall utgå med 1 750 000 kronor. Under de gångna fem åren har detta bidrag höjts en

gång — 1967 — med 50 000 kronor, dvs. med knappa 3 %. Under samma tid har kostnaderna stigit med mellan 30 och 35 %. Folkbildningsorganisationernas föreläsningsbyrå, som administrerar detta bidrag, har för att inte äventyra verksamhetens kvalitet nödgats tillmötesgå kravet på högre föreläsararvoden. Resetraktamentena har justerats i ungefär samma takt som de statliga traktamentena räknats upp och biljettkostnaderna har ökat med i runda tal 40 %. De ökade kostnaderna och det i stort sett oförändrade statliga stödet har tvingat fram en successiv nedskärning av föreläsningsverksamhetens omfattning — detta i en tid då kravet på information och utbildning ökar snabbare än någonsin och behovet av att kunna kombinera olika verksamhetsformer, studiecirkelverksamhet, internatkurser, föreläsningar, debatter, eterförmedlad undervisning blir alltmer påtagligt. Liksom det statliga stödet till studieförbund är bidraget till föreläsningsverksamhet i behov av en mera långsiktig och genomgripande revidering. Vi föreslår därför att regeringen i samband med den ovan föreslagna översynen av bidragsgivningen till studiecirkelverksamhet och till studieförbund också framlägger förslag rörande det statliga stödet till föreläsningsverksamhet.

Med stöd av vad som ovan anförts hemställer vi,

att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla om att den statliga bidragsgivningen till studiecirkelverksamhet, till studieförbund och till föreläsningsverksamhet görs till föremål för en genomgripande revidering med sikte på att åstadkomma likställighet mellan folkbildningsverksamheten och andra former av vuxenutbildning i huvudsaklig överensstämmelse med vad som ovan anförts och att förslag härom framläggas i 1970 års statsverksproposition.

Stockholm den 28 januari 1969

		Sven Hammarberg (s)
Arvid Eskel (s)	Arne Blomkvist (s)	Lars Henrikson (s)
Åke Gustavsson (s)	Viola Sandell (s)	Gertrud Sigurdsen (s)
i Nässjö		
Gösta Josefsson (s)	Bengt Wiklund (s)	Birgitta Dahl (s)
i Halmstad	i Härnösand	
Hilding Johansson (s)	Holger Mossberg (s)	Gunnar Gustafsson (s)
i Trollhättan		i Uddevalla
Thure Jadestig (s)	Jan Bergqvist (s)	Ivar Nordberg (s)
Lars-Ingvar Sörenson (s)	Oskar Lindkvist (s)	Eric Svenning (s)